

Piktúra és poézis – Kass János művei alapján *Csak tiszta forrásból*

0. A 'diszkurzív' képzőművészeti alkotások

A verbális és képi összetevőből felépített kommunikátumoknak különösen érdekes és komplex típusát alkotják azok a – szokásosan képzőművészeti alkotásoknak tekintett – festmények, illusztrációk stb., amelyeknek a vizuális nyelvi komponensébe verbális nyelvi elemek is beépülnek, jelmondatok, különböző feliratok vagy valamilyen szöveg, szövegrészlet applikálásával. Az ilyen 'diszkurzív' alkotások komplexitása abban áll, hogy vizuális nyelvi és verbális nyelvi reprezentációk egyszerre.

Ebben a fejezetben a verbális és képi összetevőből felépített szövegek tipológiai sajátosságainak feltárására irányuló kutatásaim keretében diszkurzív képzőművészeti alkotásokat veszek vizsgálat alá.

1. A vizsgálati anyag és megközelítésének szempontjai

1.1. Az elemzés objektumait Kass János jubileumi kötetének (KASS: 1997.) kommunikátumai alkotják, éspedig (zárójelben a művek keletkezésének évszáma): *Az özönvíz* (1962.), a *Szent György* (1965.); a *Hamlet* (1980.) és a *Claudius, a király* (1980.); az *In memoriam Tótfalusi Kis Miklós* (1967.), a *Kner Imre emlékére* (1967) és a *Fejek* (1972.); egy Nagy Lászlóval közösen készített költészetnap plakát (1973.); a *Szent Dávid* (1976.) és az *Egész ez város rakva haraggal* (1976.), valamint a *Cantata Profana* (1966.).¹ Az elméleti háttér PETŐFI S. JÁNOS tipológiája (PETŐFI: 2001.), amely azonban nem definiál olyan alcsoportot, amelybe az itt vizsgált művek besorolhatóak lennének.

1.2. A diszkurzív képzőművészeti alkotások megközelítésének alapkérdése az, hogy (i) milyen (jellegű) ekvivalenciaviszonyok mutathatók ki a vizuális és a verbális nyelvi reprezentációk között? Ha nagyjában-egészében egybevág a két összetevő interpretálásával (re)konstruálható tényleges vagy fiktív világfragmentum, azt lehet mondani, hogy az összetevők 'totálisan koreferens'-ek. Ellenkező esetben inkább parciális (motivikus / metaforikus) koreferenciáról beszélhetünk. Ilyenkor az alapkérdés a következőkkel egészül ki: (ii) milyen kisebb vagy nagyobb mértékben eltérő, szűkebb / közvetlen és tágabb / közvetett (vizuális, verbális, zenei stb.) kontextusok² rendelhetők a mediális összetevőkhöz, és (iii) milyen motivációk alapján?

A verbális reprezentáció jellege, például típusa (jelmondat, felirat, cím stb.) vagy terjedelme (idézet, autonóm rész- vagy egész szöveg stb.) természetesen okozhat interpretációs nehézségeket, funkcionálisan azonban ez a kérdés nem tűnik relevánsnak.